

ราชประศาสนศาสตร์สองสมัย¹

Royal Public Administration in the Two Kings of Thailand

วัลย์พร รัตนเศรษฐ¹, พิพัฒน์ ไทอารี²

สมศักดิ์ วานิชยาภรณ์³ และ สุชาวดี เดชทองจันทร์ ลิมปนาททอง⁴

Walaiporn Ratanaset¹, Phiphat Thaiarry²

Somsak Wanitchayaporn³, and Suchawadee Dechthongchan Limpananakhong⁴

คณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

Faculty of Public Administration, Dhurakij Pundit University, Thailand

E-mail: Walaiporn.rat@dpu.ac.th

Received May 2, 2025; Revised June 24, 2025; Accepted June 30, 2025

บทคัดย่อ

ราชประศาสนศาสตร์ คือศาสตร์การปกครองที่พระมหากษัตริย์ทรงคิด ริเริ่ม พระราชทานหลักการ แนวคิดในการแก้ไขปัญหาให้รัฐบาลไปดำเนินการผ่านโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ด้วยกลไกหน่วยงานส่วนกลางระดับชาติ ส่วนภูมิภาค และความร่วมมือระดับโครงการในพื้นที่ งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1. เพื่อศึกษาความเป็นมาขององค์ความรู้แนวคิดราชประศาสนศาสตร์ที่เป็นการวางรากฐาน และขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ ตลอดจนความเชื่อมโยงของคณาจารย์แห่งราชประศาสนศาสตร์กับรัฐประศาสนศาสตร์จากรัชกาลที่ 9 สืบสาน รักษา และต่อยอดในรัชกาลที่ 10 2. เพื่อค้นหารูปแบบการขับเคลื่อนราชประศาสนศาสตร์ผ่านโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และ 3. เพื่อค้นหารูปแบบในการเข้าถึงราชประศาสนศาสตร์ผ่านโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ การวิจัยนี้รวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้มีประสบการณ์ถวายงานใกล้ชิดในหลวงรัชกาลที่ 9 และในหลวงรัชกาลที่ 10 จำนวน 19 คน และการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างจากหัวหน้าหน่วยงานและ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริของแต่ละจังหวัด จำนวน 345 คน ผลการศึกษาพบว่า (1) ราชประศาสนศาสตร์เป็นการปกครองของพระมหากษัตริย์ที่ช่วยสร้างการพัฒนาประเทศและการแก้ไขปัญหาของประเทศ (2) กลไกการขับเคลื่อนการดำเนินงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เริ่มจากการวิเคราะห์ปัญหาในระดับพื้นที่ การรับเป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และเริ่มดำเนินการผ่านการบูรณาการเป็นเครือข่าย

งานวิจัยราชประศาสนศาสตร์สองสมัย ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) ประจำปีงบประมาณ 2564

การขับเคลื่อนโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และ (3) ได้จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้เยาวชนได้เข้าถึงราชประศาสนศาสตร์ ผ่านโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริจากมหาวิทยาลัย และหรือวิทยาลัยใน 26 จังหวัดภาคกลาง

คำสำคัญ: ราชประศาสนศาสตร์; สองสมัย; โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

Abstract

Royal Public Administration refers to a form of governance initiated and conceptualized by the monarch, who graciously provides principles and ideas to solve national problems. These principles are implemented by the government through Initiative Projects, utilizing mechanisms at the national, regional, and local levels in cooperation with relevant stakeholders in each area. This research aims to: (1) explore the origin and development of the knowledge and concepts of Royal Public Administration as the foundation for national development, as well as its contributions to the field of Public Administration initiated by King Rama IX and further continued and developed by King Rama X; (2) identify models for driving Royal Public Administration through Initiative Projects; and (3) discover methods of promoting access to Royal Public Administration through these projects. Data were collected through in-depth interviews with 19 individuals who had the experience of closely serving His Majesty King Rama IX and King Rama X, and structured interviews with 345 leaders and stakeholders involved in the implementation of Initiative Projects across various provinces. The study found that: (1) Royal Public Administration is a form of monarch led governance that significantly contributes to national development and problem-solving; (2) the mechanism for implementing Initiative Projects begins with local problem analysis, followed by royal endorsement, and proceeds through integrated networks that drive project implementation; and (3) activities have been organized to promote youth engagement with Royal Public Administration through Initiative Projects in collaboration with universities and/or colleges in 26 central provinces.

Keywords: Royal Public Administration; Two Kings of Thailand Royal; Initiative Projects

บทนำ

งานวิจัยราชประศาสนศาสตร์สองสมัย ริเริ่มจากแรงบันดาลใจในการทรงงานในช่วง 70 ปี หรือ 7 ทศวรรษของรัชสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่มุ่งดูแลทุกข์สุขของประชาชนและความผาสุกของแผ่นดินนี้ ด้วยความทุ่มเท และ

ทรงงานอย่างหนักมาก ผลกระทบจากการเปลี่ยนผ่านสังคมที่ด้อยพัฒนา ความยากจนกระจายทั่วประเทศ ผ่านสงครามโลกครั้งที่สอง การวางโครงสร้างการพัฒนาแบบรัฐสมัยใหม่ในทุกด้าน ทรัพยากรที่จำเป็น น้ำ ดิน ป่าไม้ อันเป็นต้นทุนที่สำคัญของประเทศ การพัฒนาอาชีพ การยกระดับความเป็นอยู่ของคนไทย และการสืบสาน รักษา ต่อยอดในรัชกาลที่ 10 พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว ตั้งแต่ดำรงพระราชอิสริยยศสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเกิดขึ้นจำนวนมากมาจากสภาพปัญหา ความต้องการ ความเดือดร้อน และความจำเป็นจวบจนกระทั่งปัจจุบัน มีโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริทั้งสิ้น 4,810 โครงการ แบ่งตามภาคโดยภาคกลางมีจำนวน 808 โครงการ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 1,206 โครงการ ภาคเหนือ 1,838 โครงการ ภาคใต้ 940 โครงการ ไม้ระบุภาค 28 โครงการ (Office of the Special Committee for Coordination of Royal Initiative Projects, 2020) นี่คือนโยบายที่วางรากฐานการพัฒนาประเทศไทย

สิ่งที่น่าสนใจที่ตั้งคำถามและค้นหาคำตอบ คือ ที่มาและความหมายของราชประศาสนศาสตร์สองสมัย ราชประศาสนศาสตร์สื่อความหมายของการที่พระมหากษัตริย์ ทรงเป็นผู้ริเริ่ม นักเรียน นักวิจัยนักทดลอง และนักปฏิบัติ มีภาวะผู้นำที่ให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน ศึกษาหลักคิด แนวคิด ทฤษฎีเชิงพัฒนาที่เป็นการวางรากฐานและขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศอย่างไร ความช่วยเหลือของพระองค์ท่านในการสนับสนุนการบริหารราชการที่ยังมีความคล่องตัวและประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาเชิงพื้นที่และกลุ่มเป้าหมายยังไม่ชัดเจน สังเคราะห์เชิงทฤษฎีในสาระสำคัญของปฐมบทแห่งแผ่นดินรัชกาลที่ 9 กับพระปฐมบรมราชโองการ พระราชปณิธานอันยิ่งใหญ่ “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรมเพื่อประโยชน์สุขของมหาชนชาวสยาม” (Asia Books Company Limited, 2016) นับแต่เสด็จขึ้นเถลิงถวัลย์สิริราชสมบัติ เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2489 การดำเนินการที่สะท้อนพระราชดำริเพื่อประโยชน์สุขแห่งทวยราษฎร์ ทั้งหลายทั้งปวง มีวิธีการใด และมีรูปแบบความสำเร็จใดในการดำเนินการโครงการพระราชดำริตลอดรัชสมัยถึง 70 ปี ตลอดจนวนรูปแบบความสำเร็จดังกล่าวนั้นเปลี่ยนผ่านต่อความท้าทายของบริบทที่เปลี่ยนแปลงกระทั่งปัจจุบันอย่างไร และจวบจนกระทั่ง 4 พฤษภาคม พ.ศ. 2562 พระปฐมบรมราชโองการของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร รัชกาลที่ 10 “เราจะสืบสาน รักษา และต่อยอด และครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งอาณาราษฎรตลอดไป” ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 10 ได้พระราชทานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริไว้มากมายหลายด้านตั้งแต่ดำรงพระราชอิสริยยศสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ดังนั้นการศึกษาจึงมุ่งอธิบายการเชื่อมโยงสืบสาน รักษา และต่อยอด

คำถามสำคัญในการค้นหา คือ โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่มีความหลากหลายของการพัฒนา นั้น เป็นส่วนหนึ่งของราชประศาสนศาสตร์อย่างไร มีต้นแบบทางความคิด ความรู้ ความหมาย คุณลักษณะของราชประศาสนศาสตร์ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินการ ผลการดำเนินการและส่งผ่าน

อย่างต่อเนื่อง (Continually) และสืบสาน รักษา ต่อยอด โครงการพระราชดำริในรัชกาลที่ 10 ที่ปรากฏในปัจจุบันคืออะไร ในขณะที่เดียวกันจะศึกษาความเชื่อมโยงของผลสำเร็จในการดำเนินการแห่งราชประศาสนศาสตร์ที่ทรงมีพระเมตตา ในการสนับสนุนเกี่ยวกับและพัฒนาลังคมไทยมาตลอดกระทั่งปัจจุบันที่ยังต้องตอบโจทย์ความท้าทายใหม่ ๆ หลากหลายได้อีกด้วย

นอกจากการศึกษาวิจัยนี้จะเป็นส่วนหนึ่งของงานวิชาการแล้วยังเป็นการขับเคลื่อนในทางปฏิบัติในการตอบโจทย์ประเทศไทย ในส่วนของยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี การสร้างองค์ความรู้ที่เป็นระบบของราชประศาสนศาสตร์ที่มีศาสตร์ของพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 เป็นแกนความรู้ และมีหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาของรากฐานการดำเนินการโครงการอันสืบเนื่องตามแนวพระราชดำริ ที่เป็นส่วนหนึ่งของวิสัยทัศน์ในยุทธศาสตร์ชาติที่ว่า มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศที่พัฒนาแล้วด้วยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (National Economic and Social Development Board, 2018) นอกจากนี้ยังเป็นส่วนหนึ่งของการเชื่อมโยงผลลัพธ์ของโครงการที่สร้างความมั่นคงในสถาบันหลักของชาติ ช่วยลดทอนเงื่อนไขความขัดแย้งที่จะทำให้ไม่เกิดความสงบสุข สร้างความเข้าใจและตระหนักรู้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาขององค์ความรู้แนวคิดราชประศาสนศาสตร์ที่เป็นการวางรากฐานและขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ ตลอดจนความเชื่อมโยงของคุณูปการแห่งราชประศาสนศาสตร์กับรัฐประศาสนศาสตร์จากรัชกาลที่ 9 สืบสาน รักษา และต่อยอดในรัชกาลที่ 10
2. เพื่อค้นหารูปแบบการขับเคลื่อนราชประศาสนศาสตร์ผ่านโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
3. เพื่อค้นหารูปแบบในการเข้าถึงราชประศาสนศาสตร์ผ่านโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริของเยาวชน

การทบทวนวรรณกรรม

มโนทัศน์เกี่ยวกับราชประศาสนศาสตร์

Loathamatas (2018) ได้สังเคราะห์องค์ความรู้และอธิบายความหมายของราชประศาสนศาสตร์เอาไว้ คือ การที่พระมหากษัตริย์ และสถาบันพระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นนักเรียนรู้ นักวิจัย นักทดลอง และมีภาวะผู้นำที่สนใจกลุ่มเป้าหมายหลัก คือ ประชาชน และปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน ปกครองดูแลประชาชนโดยใช้หลักธรรม คือ ทศพิธราชธรรม ประกอบกับความเป็นผู้นำที่มีปรีชาญาณ มีโลกทรรศน์ครอบคลุมทุกเรื่อง มีความต่อเนื่องยาวนาน ส่งผลให้เกิดโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริต่าง ๆ ที่ได้รับการสนับสนุนจากทุกภาคส่วนนำไปสู่การพัฒนาประเทศ และ

ที่สำคัญคือได้รับความไว้วางใจจากประชาชน ดังนั้น ราชประศาสนศาสตร์ มิได้เพียงพระราชกรณียกิจของสถาบันพระมหากษัตริย์เท่านั้น แต่ทำให้เกิดโครงการต่าง ๆ ซึ่งอาศัยงบประมาณ กำลังคน กำลังทรัพยากรของชาติ ออกมาเป็นรูปแบบโครงการพระราชดำริและการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง (Chinratana & Kangsadanporn, 2023)

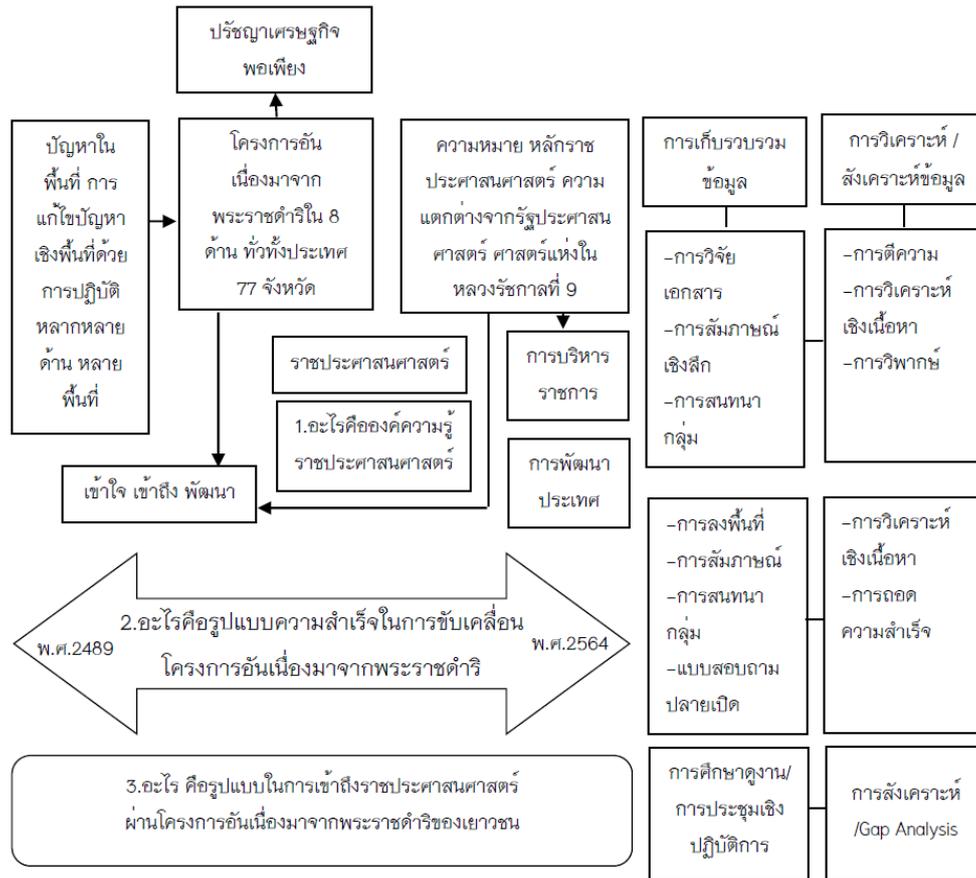
ราชประศาสนศาสตร์ จึงเป็นสิ่งที่พระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ทรงปฏิบัติมากกว่าพระราชกรณียกิจหรือพระราชกุศล โดยพระองค์ทรงบริหารประเทศโดยพระปรีชาสามารถ มีพระวิริยะอุตสาหะในรูปแบบราชประชาสมาสัย ที่มีเป้าหมายหลัก คือ การให้ความช่วยเหลือเพื่อบรรเทาปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน ดังนั้น ราชประศาสนศาสตร์จึงมีองค์ประกอบ (Elements) ที่มีความเชื่อมโยงกับรัฐประศาสนศาสตร์ทั้งในมิติผู้นำ (Leadership) องค์กร (Organization) ระบบ (System) และองค์ความรู้ (Body of knowledge) (Chinratana & Kangsadanporn, 2023)

ความสัมพันธ์ระหว่างราชประศาสนศาสตร์กับรัฐประศาสนศาสตร์

แนวคิดของรัฐประศาสนศาสตร์ (public administration) คือ การบริหารราชการ การบริหารกิจการสาธารณะ ที่ดำเนินตามนโยบายของภาครัฐหรือฝ่ายบริหารผ่านกลไกของรัฐหรือระบบราชการ เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ดังนั้น ราชประศาสนศาสตร์จึงมีลักษณะเดียวกันกับรัฐประศาสนศาสตร์ เพราะเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศ แต่แตกต่างกันในแนวทางการดำเนินงานและการเข้าถึงประชาชน ราชประศาสนศาสตร์มีความเกี่ยวข้องกับรัฐประศาสนศาสตร์ที่ครอบคลุมถึงการดำเนินงานของระบบราชการในการพัฒนาประเทศ โดย Meerak (2020) สรุปว่าพระมหากษัตริย์มีบทบาทในการพระราชทานแนวพระราชดำริ ขณะที่หน่วยงานราชการจะเป็นผู้มีบทบาทในการน้อมนำแนวพระราชดำริไปปฏิบัติ

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่มุ่งสร้างความเข้าใจในระบบความรู้ราชประศาสนศาสตร์ในลักษณะอุปนัย (inductive) โดยใช้การตีความเป็นวิธีการหลักในการศึกษาหาระบบองค์ความรู้แห่งราชประศาสนศาสตร์ ผ่านการค้นคว้านสารัตถะ (substantive) ของสิ่งที่เกิดขึ้นนับตั้งแต่พระปฐมบรมราชโองการของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร จวบจนพระปฐมบรมราชโองการของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร รัชกาลที่ 10 “เราจะสืบสาน รักษา และต่อยอด และครองแผ่นดินโดยธรรมเพื่อประโยชน์สุขแห่งอาณาราษฎรตลอดไป” อันเป็นที่มาของราชประศาสนศาสตร์สองสมัย การดำเนินโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยมีกรอบความคิดและการรวบรวมข้อมูลดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เนื่องจากจะทำให้ผู้วิจัยสามารถทำความเข้าใจและเกิดความรู้ในเรื่องการขับเคลื่อนราชประศาสนศาสตร์ผ่านโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริได้อย่างลึกซึ้ง รวมถึงได้เข้าใจบริบทจากมุมมองผู้มีประสบการณ์ในการทำงานอย่างใกล้ชิด

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงพื้นที่ (Area-based research) ดำเนินการในพื้นที่วิจัย คือ 26 จังหวัด ในภาคกลางตามการแบ่งของคณะกรรมการประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ประกอบด้วย กรุงเทพมหานคร กาญจนบุรี จันทบุรี ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ชัยนาท ตราด นครนายก นครปฐม นนทบุรี ปทุมธานี ประจวบคีรีขันธ์ ปราจีนบุรี พระนครศรีอยุธยา เพชรบุรี ระยอง ราชบุรี ลพบุรี สมุทรสงคราม สมุทรปราการ สมุทรสาคร สระแก้ว สระบุรี สิงห์บุรี สุพรรณบุรี และอ่างทอง โดยมีการแบ่งขั้นตอนการวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การหาองค์ความรู้ราชประศาสนศาสตร์ เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 โดยใช้วิธีการวิจัยเอกสารเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากข้อมูลเอกสาร จากนั้นสัมภาษณ์เชิงลึก (in-dept interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant) ซึ่งมีคุณสมบัติเป็นผู้มีประสบการณ์ถวายนงานใกล้ชิด

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในหลวงรัชกาลที่ 9 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในหลวงรัชกาลที่ 10 นักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิ ข้าราชการและผู้บริหารที่เกี่ยวข้อง จำนวน 19 คน

ขั้นตอนที่ 2 การค้นหารูปแบบการขับเคลื่อนโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารจังหวัด ประกอบด้วย ผู้ว่าราชการจังหวัด หรือรองผู้ว่าราชการจังหวัด) 26 คน จาก 26 จังหวัดในภาคกลาง จากนั้นดำเนินการสนทนากลุ่ม (Focus group) แต่ละจังหวัดจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) ซึ่งมีคุณสมบัติเป็นหัวหน้าหน่วยงานและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริของแต่ละจังหวัด จำนวนทั้งสิ้น 345 คน และผู้ปฏิบัติงานในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จำนวน 808 โครงการระดับปฏิบัติการด้วยแบบสัมภาษณ์และได้รับความคิดเห็นกลับจำนวน 1,616 ชุด โดยสอบถามในประเด็นความสำเร็จในการดำเนินงานตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ข้อจำกัดในการดำเนินงาน แนวทางการพัฒนาต่อยอด และข้อเสนอแนะ เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 3 การค้นหารูปแบบการเข้าถึงราชประศาสนศาสตร์ผ่านโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริของเยาวชน เป็นการจัดกิจกรรมการประชุมเชิงปฏิบัติการของเยาวชนผ่านการประชุมออนไลน์โดยกลุ่มเป้าหมายได้แก่ นักศึกษาในมหาวิทยาลัยหรือวิทยาลัยใน 26 จังหวัด (1 จังหวัด 1 สถาบันการศึกษา) จำนวนเป้าหมายเยาวชนเข้าร่วมจังหวัดละ 80 คน รวม 2,080 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยนี้ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) เนื่องจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้มีข้อมูลจำนวนมาก การเพื่อตอบโจทย์วิจัยจึงมีการนำข้อมูลทั้งในส่วนของคุณภาพหลายแหล่งมาสังเคราะห์และสอบทานข้อมูลซึ่งกันและกัน ในลักษณะตรวจสอบข้อมูลสามเส้า (Triangulation investigation) เพื่อตรวจสอบด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodological triangulation) ด้วยการตรวจสอบข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์เชิงลึกควบคู่กับการศึกษาข้อมูลจากงานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้องประกอบกัน ตลอดจนวิเคราะห์ข้อมูลที่ไต่จากการปฏิบัติจริงประกอบการศึกษาและเปรียบเทียบสังเคราะห์ในการหาความแตกต่างในส่วนที่มีความเห็นที่แตกต่างกันจากหลายแหล่งข้อมูล

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ประเด็นเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย คือ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. องค์ความรู้แนวคิดราชประศาสนศาสตร์ที่เป็นการวางรากฐาน และขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า ราชประศาสนศาสตร์ อาจเป็นศัพท์ใหม่ทั้งในทางวิชาการและการรับรู้ของผู้คนโดยทั่วไป ที่บัญญัติขึ้นเพื่อค้นหาองค์ความรู้ ศาสตร์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในหลวงรัชกาลที่ 9 และรัชกาลที่ 10 ผ่านมุมมองของรัฐประศาสนศาสตร์ ที่มาของคำนี้

มาจากคำสองคำ คือ ราชะหรือราชาหรือพระมหากษัตริย์ ซึ่งหมายถึงผู้ปกครอง กับคำว่า รัฐประศาสนศาสตร์ที่หมายถึงการบริหารภาครัฐ การบริหารงานสาธารณะ (Bowonwattana, 2016) เมื่อราชะ+รัฐประศาสนศาสตร์ จึงเป็นราชประศาสนศาสตร์ (Royal public administration)

นิยามของราชประศาสนศาสตร์

ความหมายแรกของราชประศาสนศาสตร์ หมายถึงการปกครองพระราชารัฐของพระมหากษัตริย์ในมิติของการปกครองสมัยใหม่หรือในที่นี้คือระบอบประชาธิปไตย ซึ่งรากศัพท์เดิม รัฐประศาสนศาสตร์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับพระมหากษัตริย์หรือผู้ปกครอง รัฐประศาสนศาสตร์หรือราชประศาสนศาสตร์จึงเป็นเรื่องเดียวกัน ต่อมาในมิติระบอบการปกครองประชาธิปไตย ภายหลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 รัฐประศาสนศาสตร์และราชประศาสนศาสตร์ จึงถูกแยกออกจากกัน

ความหมายที่สอง ราชประศาสนศาสตร์ จากการสัมภาษณ์ เอนก เหล่าธรรมทัศน์ ระบุว่า “ราชประศาสนศาสตร์ คือ การที่พระมหากษัตริย์เป็นผู้ริเริ่ม คิดค้น ทรงเป็นนักเรียน นักวิจัย นักทดลอง และนักปฏิบัติ มีภาวะผู้นำที่ให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน”

ความหมายที่สาม ราชประศาสนศาสตร์หมายถึง ราชาหรือราชะ คือ พระมหากษัตริย์ เมื่อสมรสกับอะไร จะหมายถึง ของ ซึ่งของอาจจะหมายถึงของในลักษณะ Belong to หรือของที่อาจหมายถึง for เพื่อสำหรับก็ได้ เช่น ราชธรรม ธรรมของพระราชา หรือราชรถ รถของพระราชา สำหรับราชประศาสนศาสตร์ ในที่นี้น่าจะหมายถึง Belong to คือ ศาสตร์การปกครองของพระราชาที่พระราชาทรงคิด ทรงทำ ทรงทดลอง และพระราชทานให้ดำเนินการ (Kreangam, 2016a, 2016b) หากหมายถึงของที่หมายถึง for เช่น ทศพิธราชธรรม หลักในการปกครองสำหรับพระเจ้าแผ่นดิน หลักราชনীติ หลักกฎหมายสำหรับพระมหากษัตริย์ เป็นต้น

ความหมายที่สี่ ของราชประศาสนศาสตร์ของพระมหากษัตริย์ไม่ใช่ความหมายทั่วไป แต่เป็นพระมหากษัตริย์ที่ปกครองและมีภาระหน้าที่ในการสร้างประโยชน์ให้พสกนิกร พระองค์ถือว่าการช่วยเหลือประชาชนเป็นหน้าที่ของสถาบันพระมหากษัตริย์ ต้องทำประจำอยู่แล้ว” สะท้อนจากการสัมภาษณ์สุเมธ ตันติเวชกุลที่กล่าวว่า “หัวใจหลักของรัฐประศาสนศาสตร์ คือ ประชาชน และราชประศาสนศาสตร์ คือ งานที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้เสนอแนะและคิดริเริ่ม แก้ปัญหาให้ประชาชน ทั้งสองคำนี้สะท้อนผลลัพธ์สุดท้ายที่เหมือนกันคือการช่วยเหลือและดูแลประชาชน”

กล่าวโดยสรุปความหมายของราชประศาสนศาสตร์ว่า คือ ศาสตร์การปกครองของพระมหากษัตริย์ ที่พระมหากษัตริย์ทรงคิด ริเริ่ม พระราชทานหลักการ แนวคิดในการแก้ไขปัญหาให้อาณาประชาราษฎร์และการพัฒนาในมิติต่าง ๆ ให้รัฐบาลไปดำเนินการ สิ่งนี้เป็นการปกครองของพระมหากษัตริย์ที่ช่วยสร้างการพัฒนาประเทศและการแก้ไขปัญหาของประเทศ

ตามรอยราชประศาสตร์ในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ระยะที่ 1 ในช่วงของปฐมบทแห่งกษัตริย์นักพัฒนา พ.ศ. 2495 – พ.ศ.2524 และช่วงสมดุลงแห่งการพัฒนาสู่ประชาชนชาวไทย พ.ศ. 2524 – ปัจจุบัน นับตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เสด็จขึ้นเถลิงถวัลย์สิริราชสมบัติตั้งแต่วันที่ 9 มิถุนายน 2489 เป็นต้นมา ในระยะแรกของการพัฒนาพบว่าเป็นช่วงเวลาที่การบริการสาธารณสุขขั้นพื้นฐานของประเทศยังอยู่ในระยะเริ่มต้นของการพัฒนา ประชาชนส่วนใหญ่ยังประสบปัญหาจากโรคภัยและสุขภาพพลานามัยอันเนื่องมาจากขาดการเรียนรู้รักษาตนเอง ดังนั้นการพระราชทานความช่วยเหลือพลกนิกร ในระยะแรกจึงเน้นไปในด้านการแพทย์และสาธารณสุขเป็นส่วนใหญ่ ต่อมาเมื่อปัญหาดังกล่าวเริ่มคลี่คลายไปในทิศทางที่ดีขึ้นเป็นลำดับ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีการพัฒนาขั้นพื้นฐานด้านต่าง ๆ แก่ประชาชน ดังนั้น จะเห็นได้ว่าโครงการต่าง ๆ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความช่วยเหลือและบรรเทาทุกข์ให้กับประชาชน สะท้อนจากบทสัมภาษณ์ของปราโมทย์ ไหม้กล้า ดังนี้

“...พระองค์ท่านดำเนินการเพื่อสงเคราะห์ คลายความทุกข์ ให้กับประชาชนที่ทุกข์ยากเป็นพระราชดำริ เป็นแนวคิดของพระราชา...พระองค์ท่านตรัสบ่อย ๆ ว่า เป็นแนวคิด ข้อเสนอ เป็นราชดำริไม่ใช่พระราชโองการที่เป็นคำสั่ง แนวคิดนี้รัฐบาล หรือข้าราชการ นำไปคิดต่อ พระองค์ท่านตรัสว่า จะถูกหรือผิด ก็ไปคิดให้ดี ให้ละเอียด คิดให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ ให้คุ้มค่า และได้ยื่นพระองค์ทรงรับสั่งเสมอคือ ความคุ้มค่าไม่ใช่ตัวเงิน แต่เป็นการแก้ปัญหาให้กับประชาชน...”

ตัวอย่างเช่น พระราชดำริเริ่มแรกอันเป็นโครงการช่วยเหลือประชาชนเริ่มขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2494 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้กรมประมงนำพันธุ์ปลาหมอเทศจากปีนัง ซึ่งได้รับจากผู้เชี่ยวชาญด้านการประมงขององค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติ เข้าไปเลี้ยงในสระน้ำพระที่นั่งอัมพรสถาน และเมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน 2496 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานพันธุ์ปลาหมอเทศนี้แก่กำนัน ผู้ใหญ่บ้านทั่วประเทศ นำไปเลี้ยงเผยแพร่ขยายพันธุ์แก่ราษฎรในหมู่บ้านของตน เพื่อจะได้มีอาหารโปรตีนเพิ่มขึ้น หลังจากนั้นกิจกรรมการพัฒนาตามพระราชดำริในลักษณะโครงการต่าง ๆ จนได้ขยายตัวเพิ่มมากขึ้นจนถึงปัจจุบัน

สำหรับในระยะแรกโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริถูกเรียกชื่อต่างกันไปเริ่มตั้งแต่โครงการตามพระราชประสงค์ หมายถึง โครงการที่ทรงศึกษาปฏิบัติส่วนพระองค์กับผู้เชี่ยวชาญในศาสตร์สาขาต่าง ๆ เมื่อได้ผลดีแล้วจึงทรงนำมาใช้ ให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชน เช่น โครงการหุบกระพง โครงการหลวง เป็นโครงการที่ทรงมุ่งพัฒนาชาวไทยภูเขาให้รอดพ้นจากความทุกข์ยากลำเค็ญได้ด้วยวิธีการปลูกพืชพรรณต่าง ๆ ทดแทนดิน และเลิกการตัดไม้ ทำลายป่ามาสู่วิถีเกษตรรูปแบบใหม่ที่ให้มีรายได้ดียิ่งขึ้น ชาวเขาเรียกว่าโครงการหลวงเพราะมีต้นกำเนิดที่ชาวเขาถวายพระนามของ

ในหลวงรัชกาลที่ 9 ว่า **พ่อหลวง** และเรียกสมเด็จพระบรมราชชนนีพันปีหลวงว่า **แม่หลวง** โครงการของทั้งสองพระองค์จึงเรียกว่า **โครงการหลวง** นอกจากนี้ยังมี **โครงการในพระบรมราชานุเคราะห์** เป็นโครงการที่พระราชทานข้อแนะนำและแนวพระราชดำริให้ภาคเอกชนรับไปดำเนินการพัฒนาในทุกด้าน เพื่อประโยชน์สุขของชาวไทยทั้งมวล เช่น โครงการสาธิตการปลูกข้าวสำหรับเยาวชน และ **โครงการตามพระราชดำริ** คือ โครงการที่ทรงวางแผนพัฒนาและเสนอแนะให้ภาครัฐบาลและ ทุกส่วนราชการทั้งฝ่ายพลเรือน ตำรวจ ทหาร ร่วมดำเนินการตามพระราชดำริ โดยพระองค์เสด็จฯ ไปร่วมทรงงานกับหน่วยงานราชการทั้งหลายด้วย ต่อมาปี พ.ศ. 2524 ในรัฐบาลของ พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ ได้ตั้งสำนักงานคณะกรรมการพิเศษ เพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) และนับแต่นั้นเป็นต้นมาได้มีพระราชกระแสขอให้ตั้งชื่อว่า **“โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ”**

กล่าวโดยสรุป ในช่วง พ.ศ. 2495 – 2559 ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร มีความสอดคล้องกับหลักราชประศาสนศาสตร์ที่เป็นศาสตร์การปกครองของพระมหากษัตริย์ คือ การที่พระองค์ทรงคิดค้นหาวิธีการในการแก้ไขปัญหาหรือการทำสิ่งต่าง ๆ ที่ประชาชนมีความต้องการ โดยทรงศึกษาหาความรู้อย่างถ่องแท้ในปัญหาที่เกี่ยวข้องกับประชาชน ทรงทดลองจนแน่ใจแล้วจึงไปปฏิบัติในรูปแบบโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และติดตามผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น (Tantivejkul, 2016) โดยพระองค์ทรงเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในรูปแบบราชาประชาสมาคัย เพื่อบริหารการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี ทั้งนี้พระองค์ท่านทรงทำเป็นแบบอย่างทั้งในการคิด และการทำ ทรงเป็นศูนย์รวมดวงใจของคนไทยทั้งชาติ จนประชาชนพร้อมใจทำตามอย่างพระองค์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงภาระหน้าที่ของพระมหากษัตริย์ที่สืบทอดมาอย่างยาวนาน

นอกจากนี้พระองค์ยังทรงเป็นที่ปรึกษาให้กับรัฐบาลโดยการส่งเสริมภาครัฐในการดูแลราษฎร ซึ่งสอดคล้องกับสิทธิที่พระองค์สามารถกระทำได้ (Tantivejkul, 2016) โดยการทรงเป็นที่ปรึกษาแห่งชาติในการพัฒนา จะเห็นได้ว่าพระราชกรณียกิจ พระราชดำริ รวมทั้งโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่พระองค์ทรงปฏิบัติตลอดระยะเวลาการครองราชย์ นับตั้งแต่ พ.ศ. 2495 – 2559 เป็นแผนงานระยะยาวที่ประสบความสำเร็จและทำให้ประเทศไทยพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง

ระยะที่ 2 ราชประศาสนศาสตร์ ในปฐมบรมราชโองการ ในหลวงรัชกาลที่ 10 พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ. 2559-ปัจจุบัน พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระราชปณิธานแน่วแน่ที่จะน้อมนำโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริต่าง ๆ มาดำเนินการเจริญรอยตามเบื้องพระยุคลบาท เพื่อสืบสานต่อยอดศาสตร์พระราชา ดังพระปฐมบรมราชโองการ เมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม พ.ศ. 2562 ดังนี้ **“เราจะสืบสาน รักษา และต่อยอด และครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งอาณาราษฎรตลอดไป”** พระองค์ทรงมีพระราชหฤทัย

มุ่งมั่นที่จะสืบสานพระราชปณิธานของพระราชบิดา โดยการ “สืบสาน รักษา ต่อยอด สร้างสุขปวงประชา”

เมื่อพิจารณาจากพระปฐมบรมราชโองการจะพบว่าคำว่า **สืบสาน** คือ การนำองค์ความรู้ มาสืบสานในการทรงงาน **รักษา** คือ การพระราชทานพระราชดำริแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดูแลรักษาโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ให้เกิดความยั่งยืน และ **ต่อยอด** คือ การสานต่อโครงการตามพระราชดำริ ดังตัวอย่างโครงการต่อไปนี้ 1) โครงการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่ “โคก หนอง นา โมเดล” โดยกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย 2) โครงการ 1 ตำบล 1 กลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ 3) โครงการพระราชทาน “โคก หนอง นา แห่งน้ำใจและความหวัง กรมราชทัณฑ์” 4) โครงการพระราชทาน “อารยเกษตร สืบสาน รักษา ต่อยอด ตามแนวพระราชดำริ เศรษฐกิจพอเพียงด้วยโคก หนอง นา แห่งน้ำใจและความหวัง” เป็นต้น

2. รูปแบบความสำเร็จในการขับเคลื่อนโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่าการทรงงานผ่านโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเป็นการสร้างความมั่นคงของประชาชนและเป็นรากฐานของประเทศ คุณูปการที่ยังประโยชน์อย่างมากให้กับพสกนิกรและประเทศ จากการรวบรวมข้อมูลสามารถสังเคราะห์รูปแบบความสำเร็จในการขับเคลื่อนโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริได้ดังนี้

1) จุดเริ่มต้นของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เกิดขึ้นจากความต้องการในการตอบสนองความต้องการ หรือแก้ปัญหาของพื้นที่ของประชาชน และระดับชาติ จาก 3 ภาคส่วนด้วยกัน คือ จากพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ จากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง และจากประชาชนได้รับความเดือดร้อน

2) กลไกในการดำเนินงานการขับเคลื่อนโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ประกอบด้วยระดับชาติ/ส่วนกลาง ระดับพื้นที่/ส่วนภูมิภาค และระดับโครงการ

3) การบูรณาการร่วมกันของทุกหน่วยงาน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชนสังคม ภาคประชาชน

4) ความศรัทธาและความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณที่ผู้ปฏิบัติงานและประชาชนมีต่อสถาบันกษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์

5) การน้อมนำแนวพระราชดำริ หลักการทรงงาน หลักปรัชญา คำสอน แนวคิด ทฤษฎีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 รัชกาลที่ 10 และพระบรมวงศานุวงศ์ ในทุกภาคส่วน

6) งบประมาณและทุนในการดำเนินการโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งมีงบประมาณจากหลากหลายแหล่ง ได้แก่ เงินทุนจากพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ที่พระราชทานทรัพย์สินส่วนพระองค์ งบประมาณแผ่นดินในการพัฒนาประเทศ ที่ดินที่ประชาชนชนทูลเกล้าถวาย ฯลฯ

7) กลไกการกำกับ ติดตาม และประเมินผล ทั้งในระดับชาติ/ส่วนกลาง ในระดับพื้นที่/ส่วนภูมิภาค และระดับโครงการนั้น

8) กระบวนการสร้างความตระหนักรู้ โดยการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การดำเนินงานโครงการให้กับประชาชนทุกกลุ่ม ทุกวัยได้รับทราบถึงผลลัพธ์ของโครงการและคุณภาพการของโครงการในเชิงประจักษ์ในการแก้ไขปัญหาและตอบสนองความต้องการของประชาชน

9) ศูนย์การเรียนรู้โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเพื่อเป็นต้นแบบในการประยุกต์ใช้หลักการทรงงานและหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3. การค้นพบรูปแบบในการเข้าถึงราชประศาสนศาสตร์ผ่านโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริของเยาวชน

ด้วยบริบทปัจจุบันราชประศาสนศาสตร์ที่เยาวชนสามารถเข้าถึงผ่านโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินั้นอาจจะยังไม่ชัดเจนนัก การวิจัยในส่วนนี้จึงเป็นวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) ที่ตอบโจทย์วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 โดยการดำเนินกิจกรรมได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญและหรือมีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริในจังหวัดนั้น ๆ ร่วมถ่ายทอดข้อมูล และประสบการณ์ให้กับนักศึกษา พร้อมทั้งนำเสนอคลิปวิดีโอสร้างความรู้ในพระมหากษัตริย์คุณแก่เยาวชนรวม 86 คลิปวิดีโอ จากนั้นจะให้เวลากับเยาวชนในการผลิตผลงานที่เกี่ยวข้องกับโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริในจังหวัดผ่านการสร้างผลงาน 4 รูปแบบ คือ (1) การนำเสนอโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้วยเทคนิคการเล่าเรื่อง (Story telling model) (2) การสร้างความเข้าใจของเหตุและผล (Conception model) (3) การสื่อสารสาธารณะ (Public communication model) และ (4) การคิดริเริ่มสร้างสรรค์โครงการในการพัฒนาพื้นที่ (Project innovation)

ผลการวิจัยพบว่ามิกับนักศึกษาจาก 26 จังหวัด รวมจำนวน 2,080 คน ร่วมสร้างการให้ข้อมูลโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ แนวพระราชดำริ พระมหากษัตริย์คุณ ปัญหา การแก้ปัญหา คุณภาพการของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นต้น ออกแบบกิจกรรมที่เป็นตัวกระตุ้นในการสร้างความตระหนักรู้ ทั้ง 4 รูปแบบ รวมทั้งหมด 213 ชิ้นงาน ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นต่อการรับรู้และสร้างความตระหนักรู้ได้ในระดับมาก รวมทั้งอาจมีการสื่อสารและส่งต่อไปยังครอบครัว คนใกล้ชิดและสาธารณะ

ภาพที่ 2 ตัวอย่างผลงานจากการสร้างผลงาน 4 รูปแบบ

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยราชประศาสนศาสตร์สองสมัยมีประเด็นอภิปรายผลการวิจัยใน 5 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ 1 แนวคิดราชประศาสนศาสตร์ที่เป็นการวางรากฐานและขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ พบว่า ราชประศาสนศาสตร์เป็นศาสตร์การปกครองของพระมหากษัตริย์ที่พระมหากษัตริย์ทรงคิด ริเริ่ม พระราชทานหลักการ แนวคิดในการแก้ไขปัญหาให้รัฐบาลไปดำเนินการ ซึ่งช่วยสร้างการพัฒนาประเทศและการแก้ไขปัญหาของประเทศผ่านการทรงเป็นที่ปรึกษาแห่งชาติ และทรงขับเคลื่อนผ่านโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Meerak (2020) ที่พบว่า แนวคิดการพัฒนาประเทศไทยของสถาบันพระมหากษัตริย์ได้ใช้ราชประศาสนศาสตร์ ซึ่งหมายถึง โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่รัฐบาล หน่วยงานราชการ และภาคเอกชน รับผิดชอบ ไปปฏิบัติ รวมถึงการสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากรด้านต่าง ๆ

ประเด็นที่ 2 โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่เป็นผลลัพธ์มาจากการออกเยี่ยมประชาชน พบว่า ในระยะแรกของการพัฒนา พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงออกเยี่ยมราษฎรในพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อรับฟังปัญหาความเดือดร้อน และทรงศึกษาพื้นที่ จากนั้นได้ทรงคิดค้นหาวิธีการในการแก้ไขปัญหา และนำไปสู่การจัดตั้งโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Meerak (2020) ที่พบว่าพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ ได้พระราชทานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งเป็นผลผลิตของการออกเยี่ยมประชาชน โดยนำข้อมูลมาวิเคราะห์ วิจัย ทดลองปฏิบัติ และถูกขับเคลื่อนโดยรัฐประศาสนศาสตร์

ประเด็นที่ 3 จุดเริ่มต้นของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ พบว่าโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เกิดขึ้นจากความต้องการในการตอบสนองความต้องการ หรือแก้ปัญหาของ

พื้นที่ของประชาชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Praduwit and Kangsadampon (2024) ที่พบว่า ศาสตราจารย์ ดร.สมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี กรมพระศรีสวางควัฒน วรขัตติยราชนารี ในฐานะพระบรมวงศานุวงศ์ ทรงมีเป้าหมายที่แน่วแน่ในการจัดแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนด้วยการส่งเสริมสนับสนุนความต้องการพื้นฐานของประชาชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นผ่านโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เช่น ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งเป็นการทรงงาน ตามบทบาทของพระบรมวงศานุวงศ์

ประเด็นที่ 4 หลักการบูรณาการ พบว่าความสำเร็จของการขับเคลื่อนโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เกิดจากการบูรณาการร่วมกันของทุกหน่วยงาน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน สังคม ภาคประชาชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Chinratana and Kangsadanpon (2023) ที่พบว่าสถาบันพระมหากษัตริย์ทรงใช้กระบวนการทางรัฐประศาสนศาสตร์ในการบริหารจัดการ การนำไปสู่การปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ราชประศาสนศาสตร์จะเป็นการลดขั้นตอนการดำเนินงานของระบบราชการ สร้างการบูรณาการร่วมกันของหน่วยงานราชการ ซึ่งก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการดำเนินการ

ประเด็นที่ 5 ความจงรักภักดี พบว่าความสำเร็จในการขับเคลื่อนโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริส่วนหนึ่งเกิดจากความศรัทธา ความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณที่ผู้ปฏิบัติงานและประชาชนมีต่อสถาบันกษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Chinratana and Kangsadanpon (2023) ที่พบว่า ราชประศาสนศาสตร์มีความเชื่อมโยงระหว่างสถาบันพระมหากษัตริย์กับประชาชน ผ่านการแสดงออกถึงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

การวิจัยราชประศาสนศาสตร์สองสมัย ได้ค้นพบองค์ความรู้ใหม่ที่เป็นองค์ความรู้แนวคิดราชประศาสนศาสตร์ที่เป็นการวางรากฐานและขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศผ่านโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริตลอด 70 ปี ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 และตามรอยราชประศาสนศาสตร์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 10 โดยผลการวิจัยสามารถสังเคราะห์ “หลักราชประศาสนศาสตร์” ได้ 10 ประการ ดังนี้

1) เป็นศาสตร์การปกครองของพระมหากษัตริย์ที่พระองค์ทรงคิดค้นถึงการเป็นพระมหากษัตริย์ในระบอบประชาธิปไตยว่าจะทำอะไรให้ประชาชน จะช่วยประชาชนได้อย่างไร พระองค์สามารถค้นหาคำตอบหรือสิ่งที่ประชาชนคาดหวัง อะไรคือสิ่งที่ประชาชนต้องการและพระองค์จะทรงทำตามความคาดหวังนั้นได้อย่างไร โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือประชาชน

2) หลักราชประศาสนศาสตร์ที่พระมหากษัตริย์ทรงใช้วิธีการในการค้นหา การคิดค้น การปฏิบัติ การคิดการติดตามผลลัพธ์ตามแนวพระราชดำริ

- 3) หลักการประวัติศาสตร์ที่สำคัญคือการใช้หลักการประชาชาติ
- 4) หลักการประวัติศาสตร์ ในสายสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดของพระมหากษัตริย์กับประชาชนเป็นจิตวิญญาณของราชประวัติศาสตร์
- 5) หลักการประวัติศาสตร์คือพัฒนาบริหารศาสตร์ ศาสตร์การบริหารเพื่อการพัฒนา การแก้ไขปัญหาความยากจน
- 6) หลักการประวัติศาสตร์ ที่เป็นการพัฒนา สร้างความมั่นคงของรัฐ และความมั่นคงของประชาชนในขณะเดียวกัน
- 7) หลักการประวัติศาสตร์มีความเกี่ยวพันอย่างลึกซึ้งกับหลักหรือหน้าที่ของผู้ที่เป็นกษัตริย์ที่สืบทอดมายาวนาน
- 8) หลักการประวัติศาสตร์ที่เน้นการเป็นที่ปรึกษารัฐบาล เพื่อให้ไปช่วยประชาชน
- 9) หลักการประวัติศาสตร์ที่พระองค์ริเริ่ม แก้ไขปัญหา พัฒนา ช่วยเหลือราษฎรผู้ยากไร้ลำบากนั้น สอดคล้องกับลัทธิที่พระองค์สามารถกระทำได้ ในการเป็นที่ปรึกษาแห่งชาติในการพัฒนา
- 10) หลักการประวัติศาสตร์ที่เป็นแผนงานพัฒนาประเทศระยะยาวที่ประสบความสำเร็จด้วยพระบารมี

สรุป

การวิจัยนี้ได้สามารถสรุปผลการวิจัยออกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ 1 พบว่าการขับเคลื่อนราชประวัติศาสตร์ผ่านโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินในช่วง พ.ศ. 2495 – 2559 ความสอดคล้องกับหลักการประวัติศาสตร์ ที่เป็นศาสตร์การปกครองที่พระมหากษัตริย์ทรงคิดค้นหาวิธีการในการแก้ไขปัญหา ทรงทดลองจนแน่ใจแล้วจึงนำไปปฏิบัติในรูปแบบโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จากนั้นการได้มีการ “สืบสาน รักษา ต่อยอด” ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว

ประเด็นที่ 2 พบว่าการขับเคลื่อนโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีจุดเริ่มต้นจากความต้องการแก้ปัญหาของพื้นที่ของประชาชน ซึ่งมีที่มาจาก 3 ภาคส่วน คือ (1) จากพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ (2) จากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง และ (3) จากประชาชนได้รับความเดือดร้อนดำเนินการผ่านกลไกในการดำเนินงานการขับเคลื่อน และการติดตามผลการดำเนินงานของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ประกอบไปด้วย ระดับชาติ (ส่วนกลาง) ระดับพื้นที่ (ส่วนภูมิภาค) และระดับโครงการ นอกจากนี้ ปัจจัยความสำเร็จที่สร้างความยั่งยืน คือกระบวนการสร้างความตระหนักรู้โดยการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การดำเนินงานโครงการให้กับประชาชนทุกกลุ่ม ทุกวัย ในช่องทางที่เหมาะสม ให้ทุกกลุ่มเข้าถึงผลลัพธ์ของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ การแก้ไขปัญหาและ

ตอบสนองความต้องการของประชาชน นอกจากนี้ศูนย์การเรียนรู้โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อเป็นต้นแบบในการประยุกต์ใช้หลักการทรงงานและหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ประเด็นที่ 3 พบว่าการหารูปแบบในการเข้าถึงราชประศาสนศาสตร์ของในพื้นที่ภาคกลาง และภาคตะวันออก 26 จังหวัด ได้ผลิตเป็นชิ้นงานการเข้าถึงราชประศาสนศาสตร์ในรูปแบบ การเล่าเรื่อง การสร้างความเข้าใจของเหตุและผล การสื่อสารสาธารณะ และการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ โครงการในการพัฒนาพื้นที่

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในระดับนโยบาย

1) รัฐบาลควรกำหนดเป็นวาระการขับเคลื่อนราชประศาสนศาสตร์ เพื่อให้เกิดการบูรณาการ ความคิด การขับเคลื่อน ทรัพยากร ผู้ปฏิบัติงาน ทำงานสอดคล้องประสานสร้างการสืบสาน รักษา ต่อยอด ให้เกิดประสิทธิผลและยั่งยืน

2) การขับเคลื่อนโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในรูปแบบคณะกรรมการประสานงาน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับจังหวัด ควรให้หลักราชประศาสนศาสตร์ ที่สร้างการมีส่วนร่วมจากประชาชนทุกช่วงวัยในการสร้างการสืบสาน รักษาและต่อยอด ได้อย่างยั่งยืนต่อไป

3) สำนักงาน กปร. ควรได้รับการพัฒนาให้มีบทบาทเชิงรุก (Offensive Unit) ไม่เพียงเป็น ศูนย์กลางประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินั้น แต่สามารถดำเนินการขับเคลื่อนโครงการได้โดยตรง โดยเฉพาะในกรณีที่ต้องการความต่อเนื่องและการแก้ไขปัญหาในเชิงระบบ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการให้แก่จังหวัด

1) ควรเปิดโอกาสให้สร้างการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน ภาคประชาชน ประชาชนชาวนบ้านเป็น คณะกรรมการหรือคณะทำงาน มีกระบวนการในการรับฟังทุกข์ของประชาชนเพื่อเป็นข้อมูลที่สามารถตอบสนองความต้องการ ต่อยอดโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นต้น

2) การสื่อสารประชาสัมพันธ์โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทางจังหวัดยังมีบทบาทน้อย และหลายจังหวัดยังใช้รูปแบบการประชาสัมพันธ์แบบเดิม ในมิติปัจจุบันควรมีการวางกลยุทธ์การประชาสัมพันธ์โดยคำนึงถึงกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกัน ภาครัฐโดยเฉพาะจังหวัด จำเป็นต้องปรับตัว ในการสร้างการรับรู้และสร้างความตระหนักรู้ที่เพิ่มขึ้น

3) การเปิดโอกาสให้เยาวชนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้วยวิธีการเข้าร่วมกิจกรรม

4) การขับเคลื่อนโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริควรปรับแนวทางที่สามารถตอบสนองต่อการสืบสาน รักษา และต่อยอดในบริบทปัจจุบันและอนาคตให้มากขึ้น รวมถึงการเชื่อมโยงกับราก

แห่งศาสตร์ราชประศาสนศาสตร์ของพระมหากษัตริย์ไทย โดยใช้รูปแบบการเล่าเรื่องด้วยวิธีการที่น่าสนใจ สำหรับกลุ่มเด็กและเยาวชนยุคใหม่

ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

1) ควรได้มีการศึกษาราชประศาสนศาสตร์ในแง่มุมที่มีความลึก แต่ละประเด็นของ Basic Research

2) ขยายต่อ ยอดในการสร้างการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) เพื่อกระตุ้นความตระหนักรู้และเข้าถึงราชประศาสนศาสตร์ที่ผ่านโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

3) การศึกษาวิจัยเพื่อหาแนวทางแผนการสร้างการตระหนักรู้ของเด็ก เยาวชน ในการสืบสานรักษา ต่อ ยอดในระบบโรงเรียน: ผ่านการออกแบบระบบสาระวิชาที่เกี่ยวข้องกับการสร้างคนดีในสังคมหน้าที่พลเมือง จิตอาสา ราชประศาสนศาสตร์ ประวัติศาสตร์ชาติและสถาบันของไทย บรรจุในหลักสูตรการศึกษาตั้งแต่ประถมศึกษาปีที่ 1 ไล่เรียงเป็นลำดับ จนถึงมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 6

References

- Asia Books Company Limited. (2016). *In the heart of the people: Six decades of work*. Asia Books Company Limited.
- Bowonwattana, P. (2016). *Thai public administration*. Department of Public Administration, Faculty of Political Science, Chulalongkorn University.
- Chinratana, A., & Kangsadanporn, A. (2023). Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn's public administration on foreign affairs. *Journal of Philosophical Vision*, 28(2), 114–127. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phiv/article/view/262665>
- Kreangam, W. (2016a). *Interview on the topic "King Rama IX and the governance that revived the country until it escaped the crisis"* by ARM Reporter 2016.
- Kreangam, W. (2016b). *Under the royal feet*. Matichon Publishing House.
- Laothamatas, A. (2018). *Monarchy: Regarding the King, the Royal Institution, and Thai society and politics*. Public Intellectual Development Institute Foundation.
- Meerak, L. (2020). *Royal public administration and development of Thailand*[Master's thesis, Rangsit University].
- National Economic and Social Development Board. (2018). *The 20-Year National Strategy Vision*. National Economic and Social Development Board.

Office of the Special Committee for Coordination of Royal Initiative Projects. (2020). *Summary of overall information on Royal Initiative projects*. Office of the Special Committee for Coordination of Royal Initiative Projects.

Pradubwit, P., & Kangsadanporn, A. (2024). Royal Administration of Her Royal Highness Princess Maha Chakri Chulabhorn Walailak Akararajkumari Krom Phar Si Sawang Khawattana Worakhattiya Rajanari. *Journal of Philosophical Vision*, 29(2), 200–213. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phiv/article/view/265851>

Tantivejkul, S. (2016). *Under the royal feet*. Matichon Publishing House.